

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ВОКАЛНАТА ПОСТАНОВКА ПРИ КЛАСИЧЕСКО, НАРОДНО И ПОП ПЕЕНЕ

Майя Константинова Бошева

ПУ „Паисий Хилендарски” гр.Пловдив 4000 E-mail-maya_bosheva@yahoo.com

COMPARATIVE ANALYSIS OF VOICE TRAINING IN CLASSICAL, FOLK AND POP SINGING

Mayya Konstantinova Bosheva

University of Plovdiv „ Paisii Hylendarski ”

The paper examines the main differences and common elements of voice training in classical, folk and pop singing. In the paper are analyzed the specificity of formation and shaping of the sound and the usage of vocal apparatus in different vocal productions.

Key words:(analysis of classical, folk, pop production)

Звукоизвличането при класическо, народно и поп пеене е различно, което обуславя и различната обогатеност на вокалния звук. При народното пеене възпроизвеждането на звука е уникално с натурално, гърлено, открито пеене, с характерно еднорегистрово строене на гласовия диапазон. Благодарение на него не се налагат методически средства и прийоми за преодоляване на преходни тонове и преминаване в различни регистри. Звучността при народното пеене е единна по характер по целия певчески диапазон, обусловена от гръдно-ларинксовия механичен принцип на звукообразуване при мъжете и от смесения при жените с преобладаване на гръдния. Основният ларинксов звук не претърпява особени изменения от акустичните явления, развиващи се в надларинксовата тръба. Независимо от формирането на ниски и високи по височина тонове, „екстравокалният” тембър, характерен за основния ларинксов звук доминира при народното пеене. Поради ограничения гласов диапазон, съответстващ на теситурните изисквания на народната песен, не е правена класификация на народните гласове. Традиционната практика е разпределение на гласовете на партии-първи, втори и трети глас, съответстващи на висок, среден и нисък. С оглед на съвременните хорови изисквания е нужно да се прави по-точна и обективна класификация на народните певци, за да намерят истинското си място в практиката. Определянето им не е по-различно като показатели от другите певчески стилове-диапазон, тембър, сила, примарен тон, съществуват и преходни тонове, които се съблюдават за определяне типа на гласа. **С оглед на гласовия обем** д-р Максимов различава „големи и малки” гласове. Те зависят както от анатомичното устройство на фонаторните органи, така и от подглотисното налягане. Решаващо значение има обемът на надларинксовата тръба. **По плътност** гласовете се определят като „тънки или плътни”. Тънките са по-прозрачни и бледнеят, докато плътните са наситени със звукова маса, идваща от началните тонове на звуковия спектър. Плътността зависи предимно от мускулатурата на ларинкса. **Съобразно окраската, гласовете** могат да се разделят на „светли и тъмни”. Светлите гласове могат да изпълняват най-трудните орнаменти с лекота в пределните височини на съответния вид глас. Те са резултат на високата позиция на ларинкса и се характеризират от подсилени най-високо честотни обертонове-високите форманти. Тъмните гласове понякога са с намалена и матирана звучност, която често стига до значително по-глух тембър и намалена звучност и сила на гласа. Специфичното вибрато на народните гласове създава наситена звучност и емоционалност на гласа. **Съблюдавайки всички качества** на гласа към всяка традиционно възприета група (високи, средни, ниски) се обособяват два вида гласове: по-леки и по-тежки. В по-леките влизат всички гласове от трите групи с най-високи гласови възможности, лекота в пеенето и притежават по-лирична

темброва характеристика в съответната група. Към по-тежките спадат също гласове от трите групи. Те звучат по-плътно и по-драматично. Атаката на звукообразуването определя характерните особености на народното пеене, при което е характерно използването на „твърда“ атака. При нея гласните връзки са плътно прилепнали една към друга и напрежението, в което се намират при фонация изисква повишено подглотисно налягане. Това общо напрежение на фонаторните органи предизвиква по-експлозивно и рязко разтваряне на гласните връзки. При този механичен принцип се създават условия за произвеждане на звук с по-ярък, по-остър, по-рязък оттенък. Народнопесенният стил използва по-пестеливо високите резонаторни кухини от надларинксовата тръба. Според традиционните изпълнителски разновидности при народното пеене се използват в различна степен ларинксовия, гръдния, глътчния и устния резонатор. При пеене движението на някои артикулационни органи (като устните) е много пестеливо. Формата на устата е почти непроменяща се. Резонаторната ѝ кухина е присвита и стеснена поради намаляване на челюстния ъгъл. При това положение въздушният поток, носещ звуковите вълни преминава директно през устния отвор навън, запазвайки с малки изключения първичните качества на основния ларинксов звук. В този случай говорим за „огърлено“ пеене с по-малко гръдно-ларинксово оцветяване на гласа. При народното пеене ларинксът се намира във високо или средно положение и с гръден механизъм на звукообразуване. Динамиката при народното пеене е форте, с малки изключения медзофорте. Това е наложено от предназначението му. В миналото народните певци са пеели на открити пространства (на нивата, на събор), а не в затворени, акустични зали с мощна звукова опора на народен оркестър или апаратура за пеене. Това изисква много по-голяма сила на звука, за да се надвият всички неблагоприятни условия. Народнопесенният стил притежава специфични изразни средства и прийоми, за да предаде емоционалната съдържателност и сложна орнаментика на народната песен. Изявата на народнопесенния стил се осъществява в две изпълнителски форми: солова и хорова. Застъпено е предимно хомофонното пеене. То се явява много често в пеене и отпяване в почти всички фолклорни области. Предполага се, че от задържаните тонове на първата група, върху които встъпва втората пееща група, постепенно се заражда и елементарната диафония, характерна за фолклорни области като Банско, Западна България и др. Щом разходът на въздух при откритото пеене е по-малък от средната въздухоемност на белия дроб, тя е достатъчна за осигуряване на музикална фраза, характеризираща се със сложната изпълнителска орнаментика на народната песен. Гръдното певческо дишане е естествено явление за болшинството народни певци, обуславящо се от гръдния механичен принцип на звукообразуване при средно натоварване на фонаторните органи. Певци като сестри Кушлеви, Каню Бедров, Янка Рупкина, Надка Караджова, Недялка Керанова и др. интуитивно са открили най-благоприятния тип дишане за професионалното пеене, а именно гръдно-диафрагмално с оглед професионалната натовареност. За народното пеене не е характерно ползването на смесено звукообразуване, особено при мъжете, понеже се губи традиционната колоритност и темброва характеристика. При народнопесенния изпълнителски стил преобладаващо участие има гръдният резонатор, като не се изключва участие и на главовия резонатор, продиктувано от новите художествени изисквания на съвременето. Певците се насочват към изравняване на гласовете си на базата на гръдния принцип на звукообразуване.

При съвременната класическа постановка има усвояване функцията на главовия резонатор, вдигането на мекото небце, поддържане вътрешна ширина, която по време на пеене остава непроменена. Тя се поддържа посредством правилно дишане. Позиция на лека прозявка дава нужните изисквания за вътрешната ширина. Научно това се обяснява така: прикрепените мускули към езичната част, които повдигат ларинкса (което е вредно за правилно пеене) са изключени. В същото време тези мускули, които го теглят надолу имат

предимство и надмощие. Така ларинксът получава нормално положение, т. е. избегнато е високото му положение и се оформя глътчна ширина. Същевременно се следи за висока позиция горе, в твърдото небце, зад горните резци, за да се изнесе правилно тонът напред. Думата „фалцет” произхожда от италианската дума „falso” (фалсо), която означава „лъжлив”, т. е. фалцетът е лъжлив тон. Това са неестествените високи тонове, които се възпроизвеждат по следния механичен принцип. **Първата особеност е, че** гласните връзки не са плътно прилепнали една към друга. Те са приближени така, че между двата им края се образува вретенообразен отвор. **Втората особеност е,** че не трептят с цялата си дебелина, а само с тънките си крайни части. **Третата особеност е,** че при трептението на тези тънки части от гласните връзки черпаловидните хрущяли не вземат участие. В зависимост от височината на тона трептящите части на гласните връзки се скъсяват откъм черпаловидните хрущяли чрез прилепването им. При класическия стил преобладава фалцетното звучене, на принципа на което се установява еднорегистрово строене по изкуствен път.

При поп и джаз пеене-звукоизвличането и използването на звуковия апарат има по-голяма свобода за експериментиране при овладяна до съвършенство вокална техника и гласов механизъм. При него се използва всичко постигнато до този момент като не се изключват някои похвати от класическа и фолклорна постановка. Това дава по-големи възможности за разнообразно, различно нюансиране, повече похвати и техники на звукоизвличане и многостранно овладяване на гласовия апарат. Пътят на тона от диафрагмата, през трахеята до гласните струни е еднакъв при всички вокални постановки при правилно певческо дишане, което създава най-добрата основа за правилно пеене. От това място пътищата на въздушната струя се разделят и променят звука при различните вокални постановки. Образуването, пренасочването на тона и използването на резонаторите е различно. Докато при народната постановка гласните струни са плътно прилепнали по цялата си дължина и ширина, звукът е първичен, ларинксов с гръден резонанс, то при класическата постановка имаме глътчна ширина и пренасочване на звука към главов резонатор като се препоръчва още „фа” на първа октава да е с такова звучене. При поп пеене се получава частично използване на двете постановки като се дава предимство на характерното ларинксово образуване на тона с глътчна ширина, повдигнато меко небце, пренасочване към твърдото небце и напред. Дооформянето на тона с артикулативния апарат е по-различно за постигане на поп звучене. Има вокали и съгласни, при които звукоизвличането е специфично при поп пеене, като се има предвид пеенето с микрофон, който улавя всички честоти на гласа и всички несъвършенства. Тук всеки тон трябва да се разглежда ” под лупа”, защото всички недостатъци на звука се преувеличават от техниката, което налага при тонообразуването да се подхожда много внимателно. Каквато е позицията на гласовия апарат при говорна реч, така звучи и при пеене. Това налага да се дозира колко да бъде окръглен (прикрит) или отворен определен вокал при озвучаването на крайни ниски и крайни високи тонове като се поддържа постоянна дихателна опора и глътчна ширина. Поп пеенето има общи елементи с другите две певчески постановки (ларинксово тонообразуване и гръден резонатор от народната постановка, глътчна ширина и главов резонатор от класическата постановка, диафрагмено дишане от двете), но има своето специфично звучене като звукообразуване – ларинксов тон с глътчна ширина, използване на гръден и главов резонатор, както и фалцетно звукообразуване. Добре отработеното певческо, диафрагмено дишане е основата, върху която се изгражда всяка певческа постановка.

Използвана литература

1. Аспелунд, Д. Развитие певца и его голоса. Музгиз, М. 1952
2. Боварян, А. Вокално-постановъчна работа в жанровата музика. Аскони, С. 2007

3. Дафов, Ан. Народнопесенния изпълнителски стил и неговите вокално-педагогически проблеми. Музика, С.1978
4. Дмитриев, Л певца. Голосовой апарат. Музика, М. 1964
5. Жекова, К. Практическа вокална методика. МАФК, Пловдив (второ издание).
6. Заседателев, Ф. Научный основый постановки голоса. Музгиз, М. 1937
7. Иванов, Ал.П. Об искусстве пения. Музгиз,М.1993
8. Йосифов, И. Трудният път към голямото певческо изкуство. Музика, С. 1992
9. Кушева, А. Звукоизвличане и орнаментика при народното пеене.Методи за тяхното овладяване. Университетско издание, Пловдив. 1996
10. Киселова, Е. За вокалната педагогика. Наука и изкуство, С. 19
11. Луканин, В. Обучение и воспитание молодого певца. Музгиз, М. 1977
12. Михалева, Ср. Вокална техника. Св.Св.Кирил и методий, В.Търново. 2006
13. Назаренко, И. Изкуството на пеенето. Наука и изкуство, С. 1975
14. Nicholson, Stuart. Ella Fitzgerald:A Biography of the First Lady of jazz. Indigo, London.1996
15. Орукин, Е. От нешколувания тон до високото певческо майсторство. Наука и изкуство, С. 1963
16. Органов, П. Гласът на певеца и методика на неговата постановка. Наука и изкуство, С. 1955
17. Работнов, Л. Голос и речь. Статъи в БСЕ и БМЕ,М. 1929
18. Синтова, А. Вокална постановка.
19. Чешко, О. Певческий голос и его свойства. 1999
20. Schuller, Gunther. Early jazz;It's roots and musical dewelopment. Oksford University Press, New York, 1968
21. Юсон, Р. Певческий голос. 1974
22. Ward, Geoffrey. A History of America's musik. Knopf, New York. 2000